

Skärgårdarnas Riksförbund, SRF, organiserar den fastboende befolkningen runt hela kusten från Luleå i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. SRF arbetar med förutsättningarna för boende, arbete och service året runt i landets skärgårdar.

Samråd - Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2027–2032 Övervakningsprogram

Remissvar från Skärgårdarnas Riksförbund (SRF)

SRF organiserar den fastboende befolkningen runt kusten från Luleå i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna och arbetar med förutsättningarna för försörjning, boende och service. En prioriterad fråga är det småskaliga fisket. Fisket inbegriper biologi, socioekonomi och kultur.

Generella synpunkter för ökad tydlighet

Den nu föreslagna Marina strategin för Nordsjön och Östersjön 2027-2023 är ambitiös med ett mycket detaljerat övervakningsprogram. Därför skulle framställningen vinna i tydlighet på att det övergripande målet med strategin lyftes fram någon stans i inledningen (sid 9). Rubriksättningen bör arbetas om så att det tydligare framgår att tex. Deskriptor 1 Biologisk mångfald, har flera övervakningsprogram där tex. *Marina däggdjur* bara är ett av dessa program. Som det nu står (sid 25) kan man få intryck av att nämnda övervakningsprogram är liktydigt med Deskriptor 1. Vidare bör ordningsföljden av Deskriptorerna justeras så att de kommer i logiskt följd efter varandra i alla delar av dokumentet. Kriterietexterna i tabellerna är delvis svårtolkade och kan göras tydligare. På några ställen framgår att vissa kriterier saknar indikatorer som tex. D1C5. Ändå finns det oftast ett övervakningsprogram, kopplat till kriteriet vilket tyder på att någon typ av registreringar planeras. Detta bör förklaras tydligare. Vissa kriterier och miljö kvalitetsnormer har ibland samma ordalydelse, vilket för den genomsnittlige läsaren är förvirrande. Anledningen till detta bör klargöras.

Specifika synpunkter

Deskriptor 1 Biologisk mångfald

Marina däggdjur (sid 25)

Säl (sid 28)

Övervakningen av säl och tumlare ska ge underlag för bedömning av miljö tillstånd utifrån populationernas utbredning, tillväxthastighet och hälsa. En rad olika mänskliga aktiviteter som tex fiske påverkar självklart det samlade miljö tillståndet. I ett systemekologiskt perspektiv är det dock viktigt att samla data för att belysa hur dynamiken i sälpopulationerna påverkar tex. fiskedödligheten och underliggande näringsväv. Detta är påkallat eftersom sälpopulationen ökar- inte minskar. Det småskaliga kustnära fisket påverkas negativt av en ökad sälpopulation. För att minska de negativa verkningarna av den ökande populationen är därför en balanserad bibehållen skydds jakt av största vikt.

Bifångst marina däggdjur (sid 30)

I övervakningsprogrammet för bifångst är ett av målen att övervaka minst 5 % av det totala garnfisket som sker i svenska vatten. Detta planeras att bland annat ske med vetenskapliga observatörer och kameror. Även mindre fartyg kommer på det sättet att kunna övervakas. Dessa ambitioner står i bjärt kontrast till den lägre ambitionsnivån för övervakning av det pelagiska fisket där övervakningsnivån beräknas ligga på mindre än 1 % av den årliga fiskeansträngningen. Dessa skilda prioriteringar är svåra att förstå speciellt i skenet av att garnfiskets andel av det totala fisketrycket är mycket liten samtidigt som selektiviteten i trålfisket är låg. SRF anser att bifångstregistreringen på det storskaliga industrifisket måste prioriteras upp. Det gäller också bifångst av andra nyckelarter, vilket kommenteras senare i dokumentet.

Deskriptor 1 Biologisk mångfald

Sjöfåglar (sid 31)

Häckande sjöfågel (sid 34)

Utöver övervakning av häckningsförmåga hos sillgrissla samlas det in reproduktionsdata för ejder och inom en pilotinventering även för andra arter. Det är utmärkt att ejder ingår i övervakningsprogrammet; en art som uttraderats i stora delar av skärgården på ostkusten. Mycket tyder på att den ökade populationen av havsörn är en viktig orsak till den kraftigt minskade ejderstammen. Därför bör det pausade övervakningsprogrammet *Reproduktion hos havsörn* återinföras. Vidare bör övervakning av skarvpopulationens explosionsartade utveckling införas i det ordinarie programmet. Att så inte har skett är anmärkningsvärt. En noggrann kontroll av skarvstammen utgör ett viktigt underlag för de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogram ÅPH 46 (sid 33). SRF vill poängtera vikten av att skarvpopulationen reduceras för att skydda de kustnära fiskbestånden. Det är av yttersta vikt att den skyddsjakt som tillåts blir tillräckligt omfattande så att en reell reduktion av skarvbeståndet åstadkoms. En art som numera översvämmar skärgårdarna är knölsvan. Vilken effekt svanarnas betande av sjögräs har på fiskreproduktionen är oklar och behöver utredas.

Deskriptor 1 Biologisk mångfald

Fisk (sid 35)

Det finns ett stort intresse hos lokala fiskevattenägare och fiskvårdsområden att värna och vårda de lokala bestånden av fisk, och på många ställen genomförs frivilliga fiskerestriktioner i känsliga områden och under känsliga tider i samband med lek. Mot den bakgrunden framstår fyrverkeriet av förslag på nya fiskebestämmelser som specificeras i tabell 6, (ÅPH 4-8, sid 38) som ett onödigt förmynderi. Dessutom är förslagen förmodligen inte förenliga med lagstiftningen gällande fiskerätt i enskilt vatten, där vattenägaren har lagstadgad full rådgivning över fisket. Detta har entydigt slagits fast i en regeringsproposition från 2013. ”Enligt regeringens mening saknas skäl att utvidga redskapsbegränsningarna att gälla för fiske med stöd av enskild fiskerätt. Den som fiskar med stöd av enskild fiskerätt ska således kunna fiska utan redskapsbegränsningar även i fortsättningen” (Prop 2013/14:184). SRF anser att det bestämdaste att en utökad profiskeaktivitet i kombination med lokal förvaltning är vägen framåt för god fiskevård.

Kustfisk (sid 39)

Tillgången på fisk i kustnära vatten är av avgörande betydelse för det småskaliga fiskets överlevnad. Av den anledningen är det motiverat att följa trender i nyckelarternas populationsdynamik. För att kunna göra det på ett tillfredställande sätt krävs att den geografiska täckningen i datainsamlingen utökas, vilket också påpekas i det nu aktuella förslaget till Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. SRF är enig i detta och stödjer också tankarna på utökade provfisken med engagemang av lokala aktörer. Sådana kan ge en mer fullständig bild av beståndens status. Av speciellt intresse i det sammanhanget är övervakning av ålbestånden med tex. ryssjor. På det sättet kan en förväntad återhämtning av följas, vilket skulle utgöra ett positivt kvitto på de fiskevårdsåtgärder som på många ställen genomförs. Beståndsuppskattningarna av ål kan också komma att spela en avgörande roll för bedömning av framtida fiskemöjligheter.

Fisk och kräftdjur i utsjön (sid 40)

SRF ser positivt på de vetenskapliga trålundersökningarna och att data delas med ICES. På så sett ökar chansen att träffsäkerheten i de komplexa simuleringsmodellerna som leder fram till rådgivning om lämpliga fiskekvoter. Den ryckighet som den senaste tiden vidlådit den underliggande vetenskapliga basen för ICES råd bör således minska. Bättre empiriska ingångsvärden torde vara nödvändiga för att åstadkomma en sådan förbättring..

Migrerande fisk (sid 40) och bifångst (sid 41)

Migrerande laxar som har en lång resa från Södra Östersjön till sin hemälv i Norrland löper stor risk att fångas i den pelagiska trålningen. SRF anser därför att en ökad övervakning av bifångst inom det pelagiska trålfisket är synnerligen påkallad. Den nivå som planeras är alltför låg för att belysa problematiken med bifångst av migrerande laxar. Den låga ambitionsnivån, där mindre än 1 % av fiskeansträngningarna kommer att övervakas, rimmar också dåligt med den omtvistade övervakningen av det småskaliga kustfisket efter lax i Norrland. Vidare planeras att så mycket som 5% av det småskaliga garnfisket i svenska vatten skall övervakas. Motiveringen till den höga ambitionsnivån är att de pilotstudier av bifångster vid garnfiske som hittills genomförts har resulterat i små mängder bifångst. En rimlig tolkning av dessa fynd skulle i stället kunna vara att problemet inte är stort.

Deskriptor 3 Kommersiellt nyttade fiskar och skaldjur (sid 42)

Fisk och kräftdjur i utsjön, Kontroll av kommersiell fiskeriverksamhet, (sid 42)

Det är av yttersta vikt att precisionen i skattning av fiskedödligheten (D3C1) ökar så att kvoterna som styr det storskaliga fisket minskar. Detta bedöms vara helt avgörande för att ge bestånden (D3C2) av kommersiellt nyttjade fiskbestånd en chans att återhämta sig från dagens historiskt låga nivåer. Det är också viktigt att storleksfördelning av bestånden tas i beaktande vid beslut om fiskekvoter (D3C3). Det har framförts att ett för hårt fisketryck kan selektera fram en oönskad minskning av den genomsnittliga kroppsstorleken, vilket vore katastrofalt för beredningsindustrin. Det är i detta sammanhang av yttersta vikt att HaV prioriterar kontroll av det storskaliga fisket som står för de i särklass största volymerna.

Migrerande fisk- ål och lax (sid 42)

Beståndsuppskattningarna vad gäller ål förtjänar att utvecklas. I samband med en ökning av provfisken som avhandlats ovan bör även ryssjor användas för att kunna följa en förväntad återhämtning av ålbeståndet. Ett omfattande elfiske efter lax- och örings yngel i samband med restaurering av fiskvandningsleder bör eftersträvas, vilket också poängteras i förslaget.

Deskriptor 1 Biologisk mångfald (sid 49)

Pelagiska livsmiljöer

Återkommande kraftiga algbloomingar i Östersjön är ett växande problem för fiske och naturupplevelser. Det är därför positivt att *Växplankton, Bakterieplankton, Primärproduktion och Blomningar* ingår övervakningsprogrammet *Pelagiska livsmiljöer* tillsammans med *Vattnets kemi, fysiska och hydrologiska egenskaper*. På så sätt kan förhoppningsvis en del orsakssamband beskrivas och bana väg för effektiva åtgärder.

Deskriptor 2 Främmande arter (sid 52)

Främmande arter

Det är viktigt att övervaka utbredningen av främmande arter för att kunna sätta in åtgärder för bekämpning. Det är således positivt att ett pilotprogram planeras inom detta område

Deskriptor 4 Marina näringsvävar (sid 52)

Fisk och skaldjur i utsjön

En beskrivning av hur de stora fluktuationerna i beslutade fiskekvoter av tex. sill påverkar den marina näringsväven vore mycket värdefull. I samband med utvidgning av trålgränsen på vissa kuststräckor öppnas nya möjligheter att beskriva detta.

Deskriptor 5 Övergödning (sid 61)

Tillförsel av föroreningar från land (sid 62)

Strategin har fokus på åtgärder i havsmiljö, vilket i och för sig är bra. Det är dock viktigt att tillförsel av kväve och fosfor stoppas uppströms innan de når havsmiljön. Det gäller bland annat läckage från jordbruket och enskilda avlopp. Här behöver HaV öka samarbetet med Jordbruksverket och andra myndigheter för att hitta gränsöverskridande lösningar. Detta kräver förmodligen insatser av tillämpad forskning, vilket i sin tur kräver finansiering. Det finns flera potentiella samarbetspartners inom den forskningsfinansiella sektorn exempelvis Formas, och Stiftelsen Lantbruksforskning. Dessutom borde EUs forskningsfond Horisont Europa kunna bidra med medel.

Deskriptor 6 Bentiska livsmiljöer (sid 43)

Vegetationsklädda bottenar (sid 44)

Bottenfaunan genomgår för tillfället en snabb förändring med ökad påväxt av ”brunslick”. Det är viktigt att denna process övervakas för att kunna motverkas. Projekt för återetablering av ålgräs är positivt.

Vattnets kemiska egenskaper (sid 44)

När vattnets syrehalt och pH mäts skulle det också vara intressant, om tekniskt möjligt, med mätningar av metanavgången från botten sediment.

Deskriptor 9 Farliga ämnen i fisk och andra marina livsmedel (sid 75)

Farliga ämnen i livsmedel (sid 75)

Förekomst av dioxiner och dioxinlika ämnen i fet fisk har länge föranlett Livsmedelsverket att utfärda restriktioner för konsumtion av bland annat sill/strömming från Östersjön. Livsmedelsverkets restriktiva hållning gäller generell i hela Östersjön. Senare mätningar visar dock på att delarna av Östersjön uppvisar värden som ligger under EUs fastslagna gränsvärde för human konsumtion. På sina håll ligger nu nivåerna av dioxin och dioxinlika ämnen paritet med sill från Västerhavet, vilket gör att Livsmedelsverkets kostrekommendationer bör differentieras. Detta skulle ha stor betydelse för det småskaliga fisket. Flera mätstationer uppvisar glädjande nog signifikant fallande värden på väg ned mot acceptabla nivåer. Mot denna bakgrund är det viktigt att provtagning av fisk sker med hög geografisk täckning så att bilden blir så klar som möjligt. Det gäller speciell norra Roslagen och södra Bottenhavet. Prover från det parallella programmet *Farliga ämnen i biota* kan tjäna som kompletterande referenser under förutsättning att inte bara leverprover analyseras utan även i fiskmuskel. Vidare utgör utvecklingen av nya screeningmetoder intressanta komplement till kemiska analyser, vilka ju i sig inte fångar den biologiska effekten av en specifik substans.

Jungfruskär 2026-03-26

Lotten Hjelm

Ordförande

Hasselö 2026-03-26

Kjell Malmlof

Fiskegruppen

Skärgårdarnas Riksförbund

Borgen 126, 472 95 Varekil

info@skargardarna.se

www.skargardarna.se